

Maatwerk contra kuddegeest

- (1) Politiek is iets voor mensen met idealen. De Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA, was benieuwd naar de idealen van de generatie jonge mensen die nu tussen de twintig en dertig jaar oud zijn, en liet er onderzoek naar verrichten.
- (2) De uitkomsten van dit onderzoek zijn verrassend. Het lijkt wel of de huidige twintigers zich nergens druk om maken. Ze consumeren en communiceren erop los, maar organiseren zich nauwelijks en al helemaal niet voor 'de Goede Zaak'. Ze kunnen maar moeilijk begrijpen wat hun ouders tijdens de studentenprotesten van de roerige jaren zestig bezielde en wanneer ze ergens nog een oude sticker met de tekst 'Kernenergie? Nee bedankt!' tegenkomen, hebben ze geen idee van het fanatisme dat achter deze protestkreet schuilging. Het idealisme van hun ouders hebben ze, naar het lijkt, niet meegekregen.
- (3) Dat dit idealisme hun vreemd lijkt te zijn, zou wel eens kunnen komen doordat ze zijn opgegroeid in de zorgeloze jaren '90. Die jaren vormden de kroon op een lange periode waarin de maatschappij met forse stappen vooruitging. In de tweede helft van de vorige eeuw werd de verzorgingsstaat opgebouwd, werden instituties gedemocratiseerd en nam de vrouwenemancipatie een hoge vlucht. De Verenigde Naties werden opgericht, het verschijnsel 'ontwikkelingssamenwerking' kreeg vorm en in 1989 kwam er met de val van de Berlijnse muur een definitief einde aan de Koude Oorlog. De maatschappij leek af. In de jaren '90 kreeg je de indruk dat zo ongeveer iedereen een eigen huis bezat, er was genoeg te eten en er was werk, veel
- 45 werk. Het gemakkelijk verdiende geld werd in het weekend met handen vol weer uitgegeven. Het was de tijd van de houseparty's, de drankfestijnen, van coke en pillen. Natuurlijk gebeurde er
- 50 wel eens wat in de wereld, maar aan de jongeren die in deze tijd opgroeiden ging dat grotendeels voorbij. De Golfoorlog, de moordaanslag op de Israëlische premier Rabin en het dodelijke
- 55 ongeluk van prinses Diana: het waren berichten uit een andere werkelijkheid.
- (4) Aan dit zorgeloze tijdperk kwam tegen het eind van de jaren '90 plotse-ling een eind. Investeerders in internet-bedrijven bleken uit te gaan van veel te rooskleurige verwachtingen en nogal wat kleine beleggers verloren in één klap hun kapitaal. De terroristische aanslagen op New York van 9/11
- 60 zorgden wereldwijd voor een schok-effect. In korte tijd maakten de jongeren van toen alsnog kennis met het fenomeen 'maatschappelijk vraagstuk'. Fundamentalisme, xenofobie, werkloosheid en politiek getinte moord-
- 70 aanslagen: het nieuws was opeens op de hoek van de straat te vinden en eiste van iedereen, jong of oud, een standpunt.
- 75 (5) De jonge generatie van, inmiddels, twintigers moest een inhaalslag maken. Maar dat betekende niet dat idealisme meteen haar grootste hobby werd, laat staan het soort idealisme van vorige
- 80 generaties. Deze twintigers gaan maar voor weinig de straat op en compromis-loze wereldverbeteraars zul je er zelden onder aantreffen. Hun houding lijkt ongeïnspireerd, maar misschien gaat
- 85 daar wel juist het optimisme achter schuil waarmee ze als jongeren zijn opgegroeid. Juist omdat stabiliteit en overvloed voor hen altijd zo normaal

waren, zien ze recessies en conflicten
90 als tijdelijke akkefietjes. Problemen zijn
er om op te lossen, niet om er, zoals
vorige generaties, vanuit een bepaalde
ideologie een leven lang mee bezig te
zijn.
95 **(6)** Heeft het 'klassieke' idealisme dan
helemaal afgedaan? Nee, de huidige
twintigers zetten zich wel degelijk in om
de maatschappij te verbeteren. Maar ze
doen dat zonder zich langdurig te
100 binden aan één stroming of instituut.
Neem de leegloop van de vakbonden:
alleen wie een concreet probleem met
zijn werkgever moet oplossen, wordt
nog lid. Kranten, omroepen en
105 verenigingen merken allemaal dat de
twintigers van nu zich niet meer willen
binden: ze leven van proefabonnement
naar proefabonnement. Onvoorwaarde-
lijke saamhorigheid is hun vreemd.
110 **(7)** Daarmee is het verschijnsel 'groep'
nog geen verleden tijd. In zijn boek
Kiezen voor de kudde signaleert Menno
Hurenkamp het ontstaan van nieuwe
maatschappelijke verbanden in
115 zogenaamde 'lichte gemeenschappen'.
Lichte gemeenschappen worden
gekenmerkt door vormen van sociaal
contact met een informeel en tijdelijk
karakter, die veelal ad hoc tot stand
120 komen. Ze zijn in de plaats gekomen
van organisaties, clubs en verbanden
die de deelnemers een alomvattende
leefstijl opdringen. De twintigers van nu
onderhouden met behulp van Hyves,
125 Skype, msn, e-mail en sms liever een
uitgebreid maar flexibel netwerk van
losse contacten en worden daarom ook
wel de 'netwerkgeneratie' genoemd.
(8) Zo groot en diffuus als het
130 adresbestand van de netwerk-
generatie is, zo groot en diffuus is ook
haar beeld van een 'betere wereld'. In
dat beeld is geen plaats voor uit-
gesproken politieke of ideologische
135 overtuigingen. Vorige generaties
koesterden het streven naar een betere
wereld nog als een helder, overzicht-

lijk en alles overkoepelend ideaal. Je
kon best demonstreren vóór democratie
140 en vrouwenrechten, en tegelijkertijd
tégen woningnood en kernenergie, want
je streed altijd voor 'de goede zaak'.
Maar de huidige generatie twintigers
kan niets met dit containerbegrip. Zij
145 lost de problemen liever één voor één
op. Dat is heel begrijpelijk, want de
laatste jaren is duidelijk geworden dat
sommige idealen – zoals complete
vrijheid van meningsuiting en een
150 vreedzame multiculturele samenleving
– moeilijk verenigbaar zijn. Voor de
twintigers is idealisme geen totaal-
pakket maar iets persoonlijks. Het is
maatwerk.
155 **(9)** De netwerkgeneratie brengt geen
grote groepen meer op de been met
een beroep op loyaliteit aan de kudde.
Daar is meer voor nodig. Ze verwacht
er iets voor terug: een handige werk-
160 ervaring, een nieuw netwerk of een
goed feest. Ze gaat naar een hip feest
Dance4life (Start dancing, Stop aids),
vraagt op 3FM plaatjes aan tegen land-
mijnen en organiseert – zonder enige
165 ironie – een Diner tegen Honger. Vaak
leveren dit soort activiteiten meer geld
op dan de inzamelacties van officiële
instanties en stichtingen.
(10) Typerend voor deze groep
170 jongeren is het 'consumerend weldoen'.
Als ze een bijdrage kunnen leveren aan
de verbetering van de wereld door Max
Havelaarkoffie te drinken, zullen ze dat
niet laten, maar zij eisen dan wel,
175 terecht, dat die koffie te drinken is. Ook
willen ze best milieuvriendelijke kleding
kopen, maar daarmee moeten ze er
dan wel goed uitzien. Natuurlijk juichen
ze toe dat de firma Ben&Jerry's nauw
180 samenwerkt met organisaties die be-
gaan zijn met het welzijn van natuur,
dier en mens, maar het belangrijkste is
toch dat ijs van dit merk zo lekker is.
(11) Publicist Evert Nieuwenhuis toonde
185 zich erg enthousiast over dit ver-
schijnsel, dat hij benoemde als 'Nieuw

Idealisme'. Maar niet iedereen heeft zo'n positieve kijk op de manier waarop de huidige twintigers zich inzetten voor het goede doel. Idealisten van de oude stempel wijzen erop dat idealisme méér moet zijn dan een onvergetelijke ervaring die past in de reeks bungeejumpen en backpacken door Australië en wel wat meer moet inhouden dan het eten van een verantwoord ijsje. Idealisme, zo stellen ze, vraagt om persoonlijke offers. Daar zit misschien wat in.

(12) Deze kritiek wordt vooral in de hand gewerkt door het feit dat de idealen van de twintigers van nu lang niet zo duidelijk herkenbaar zijn als die van een vorige generatie. Ze worden aan het zicht onttrokken door individualisme en pragmatisme. Maar is dat erg? Het is toch onzin dat individualisme en pragmatisme per definitie haaks zouden staan op het streven om de wereld te verbeteren? Idealisme kan het heel goed stellen zonder de hanenkam of geitenwollen sokken van de toenmalige wereldverbeteraars.

(13) Een voorbeeld van een thema dat, losgeweekt uit een kluwen hooggestemde idealen, ook de twintigers van nu volop aanspreekt, is het energievraagstuk. Van oudsher was het de milieulobby die het thema 'energie' claimde en inbedde in haar bekende

verhaal over de waarde van de natuur en de zorg voor onze planeet. Maar juist doordat het om een georganiseerde beweging ging, bleef het onderwerp buiten het blikveld van degenen die geen zin hebben zich bij wat voor beweging dan ook aan te sluiten. Klimaatverandering is voor de twintigers niet langer een puur 'groen' thema. Wie niet geïnteresseerd is in het beschermen van diersoorten en natuurgebieden, mag zich tóch zorgen maken over het klimaat. Iedereen die geen zonnepanelen op zijn dak heeft, mag tóch meedenken over milieuvriendelijke energie. Wie energiebesparing bepleit, hoeft dat niet uitsluitend te doen omdat hij de natuur wil sparen, maar kan ook puur eigenbelang voor ogen hebben.

(14) De huidige generatie twintigers staat op een andere manier in de maatschappij dan vorige generaties. Feit is dat er geen massa's krakers, provo's en studenten meer zijn die als één man de barricades opgaan. Maar daarmee zijn de idealen nog niet verdwenen. Zoals sinds de Ipod ieder voor zich bepaalt welke nummers 'Alle Dertien Goed' zijn, zo heeft ieder nu zijn eigen beeld van de goede zaak. Misschien weten de twintigers van nu wel beter hoe de samenleving kan worden verbeterd dan die idealistische kuddedieren van vroeger.

naar: Gustaaf Haan

uit: de Volkskrant, 24 februari 2007

Gustaaf Haan is neerlandicus. Hij is lid van de WBS Werkplaats. Deze werkplaats is bedoeld om nieuwe ideeën voor sociaaldemocratische en progressieve politiek te ontwikkelen.

Tekst 1 Maatwerk contra kuddegeest

- 1p 1 Wat is de belangrijkste functie van de eerste alinea van de tekst 'Maatwerk contra kuddegeest'?

De eerste alinea

- A bevat de centrale vraagstelling van de tekst.
- B geeft de hoofdgedachte van de tekst.
- C geeft een korte samenvatting van het vervolg van de tekst.
- D noemt de directe aanleiding voor het schrijven van de tekst.

De tekst kan door middel van onderstaande kopjes in vier achtereenvolgende delen worden onderverdeeld:

- 1 Idealisme onder huidige twintigers: historische achtergrond
- 2 Een aantal kenmerken van dit idealisme
- 3 Beoordeling van dit idealisme
- 4 Conclusie

- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 2, 'Een aantal kenmerken van dit idealisme'?

- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 3, 'Beoordeling van dit idealisme'?

"Het idealisme van hun ouders hebben ze, naar het lijkt, niet meegekregen."
(regels 22-24)

- 1p 4 Wat is de belangrijkste functie van deze zin binnen alinea 2?

Binnen alinea 2 vervult deze zin vooral de functie van een

- A argument.
- B conclusie.
- C gevolg.
- D verklaring.
- E voorbeeld.

"Fundamentalisme, xenofobie, werkloosheid en politiek getinte moordaanslagen: het nieuws was opeens op de hoek van de straat te vinden en eiste van iedereen, jong of oud, een standpunt. De jonge generatie van, inmiddels, twintigers moest een inhaalslag maken." (regels 69-76)

- 1p 5 Van welk type redenering is in deze passage sprake?

Van een redenering op basis van

- A nut.
- B oorzaak en gevolg.
- C overeenkomst of vergelijking.
- D voorbeeld.
- E voor- en nadelen.

“Dat is heel begrijpelijk, want de laatste jaren is duidelijk geworden dat sommige idealen – zoals complete vrijheid van meningsuiting en een vreedzame multiculturele samenleving – moeilijk verenigbaar zijn.” (regels 146-151)

1p **6** Van welk type argument wordt hier gebruikgemaakt?

- A een emotie
- B een ervaring
- C een gevolg
- D een nadeel
- E een vergelijking

“Ze gaat naar een hip feest Dance4life (Start dancing, Stop aids), vraagt op 3FM plaatjes aan tegen landmijnen en organiseert – zonder enige ironie – een Diner tegen Honger.” (regels 161-165)

1p **7** Waarom is de toevoeging “zonder enige ironie” kennelijk vermeldenswaard?

- A Omdat twintigers blijkbaar bang zijn dat anderen dergelijke acties niet helemaal serieus zullen nemen.
- B Omdat twintigers blijkbaar minder gevoel voor spot hebben wanneer het om activiteiten voor het goede doel gaat.
- C Omdat twintigers blijkbaar willen onderstrepen dat het onderwerp van hun actie de wereldhongersnood is.
- D Omdat twintigers het blijkbaar niet ongepast vinden om uitgebreid te gaan eten met als doel andermans honger te bestrijden.

Van het idealisme van de huidige twintigers wordt een aantal kenmerken genoemd die tot drie hoofdkenmerken zijn terug te voeren:

- 1 individualisme
- 2 pragmatisme
- 3 consumentisme.

1p **8** Welk kenmerk wordt benadrukt in alinea 6?

1p **9** Welke van onderstaande alinea's bevat verwijzingen naar zowel individualisme, pragmatisme als consumentisme?

- A alinea 5
- B alinea 8
- C alinea 9
- D alinea 13

1p **10** Citeer de zin uit alinea 8 die het duidelijkst het pragmatisme tot uitdrukking brengt.

In de tekst wordt het inzicht in de toestand van de wereld van de huidige twintigers vergeleken met het inzicht in de toestand van de wereld van de vorige generatie.

- 1p 11 Welke van onderstaande uitspraken drukt het beste uit wat de tekst over het inzicht van beide generaties zegt?
- A Beide generaties zijn min of meer dezelfde politieke en maatschappelijke opvattingen toegedaan en delen hetzelfde idealisme.
  - B De huidige twintigers hebben te laat goed inzicht in maatschappelijke problemen verworven, en hun denkbeelden zijn diffuus.
  - C Het is niet vast te stellen dat de huidige twintigers minder inzicht in maatschappelijke kwesties hebben dan de vorige generatie.
  - D Het ontbreekt beide generaties aan voldoende inzicht in maatschappelijke problemen om deze doeltreffend op te kunnen lossen.

Het idealisme van de oudere generatie en het idealisme van de huidige twintigers verschillen van elkaar.

- 3p 12 Noem drie typische kenmerken van het idealisme van de oudere generatie zoals in de tekst beschreven.

Alinea's kunnen verschillende functies ten opzichte van elkaar hebben, zoals: aanleiding, argument, conclusie, gevolg, nuancering, tegenstelling, verklaring, voorbeeld, weerlegging, uitwerking.

- 2p 13 Welke twee functies heeft alinea 12 ten opzichte van alinea 11?

- 1p 14 Welke houding ten opzichte van de vorige generatie idealisten spreekt *in de context van dit artikel* het meest uit woorden als 'kuddegeest' (titel), 'de hanenkam' of 'geitenwollen sokken van de toenmalige wereldverbeteraars' (regels 211-213) en 'kuddedieren' (regels 254)?

- A geringschatting
- B medelijden
- C vertedering
- D walging

- 1p 15 Welke van onderstaande beweringen zijn juist, gelet op de inhoud van de alinea's 10 tot en met 12?

In dit tekstdeel

- 1 wordt begrip getoond voor de eis van huidige twintigers dat verantwoorde producten ook aantrekkelijk moeten zijn.
- 2 wordt gesteld dat alternatieve kleding niets met idealisme te maken heeft.
- 3 wordt gesteld dat individualisme en pragmatisme werkelijk idealisme uitsluiten.
- 4 wordt tegengesproken dat consumerend weldoen zonder persoonlijke offers te mager is.

- A 1 en 2 zijn juist
- B 1 en 4 zijn juist
- C 2 en 3 zijn juist
- D 3 en 4 zijn juist

- 1p **16** Hoe kan de tekst 'Maatwerk contra kuddegeest' qua tekstsoort het beste worden getypeerd?
- A** Als een combinatie van een activerende tekst en een beschouwing.
  - B** Als een combinatie van een beschouwing en een betoog.
  - C** Als een combinatie van een betoog en een activerende tekst.
  - D** Als een combinatie van een uiteenzetting en een betoog.
- 1p **17** Welke van onderstaande zinnen geeft het best de hoofdgedachte van de tekst 'Maatwerk contra kuddegeest' weer?
- A** De huidige twintigers doen meestal pas aan liefdadigheid wanneer ze daar zelf veel voordeel bij hebben; ze zijn dan ook minder idealistisch dan de vorige generatie.
  - B** Doordat de twintigers van nu in de jaren '90 zijn opgegroeid in zorgeloze welstand, zijn ze minder ingesteld om persoonlijke offers te brengen voor het goede doel.
  - C** Het apolitieke 'consumerend weldoen' van de netwerkgeneratie levert in de praktijk soms meer op dan het idealisme van de vroegere wereldverbeteraars.
  - D** Het op maat gesneden idealisme van de huidige twintigers is anders, maar doet niet per se onder voor het groepsgebonden idealisme van vorige generaties.
- 1p **18** Wat is, gelet op de strekking van de gehele tekst, de beste uitleg van de titel 'Maatwerk contra kuddegeest'?
- A** De twintigers van nu bepalen zelf welk goed doel ze van belang vinden; de vorige generatie volgde de gedachtegang van de grote groep.
  - B** De twintigers van nu formuleren hun idealen heel precies; voor de vorige generatie was idealisme niet verbonden aan specifieke, concrete idealen.
  - C** De twintigers van nu vinden dat idealisme behoort tot ieders privéterrein; de vorige generatie vond dat je je idealisme tijdens demonstraties moest uitdragen.
  - D** De twintigers van nu vinden dat idealisme goed verenigbaar is met een dure levensstijl; de vorige generatie vond een sobere levensstijl beter bij idealisme passen.

tekstfragment 1

(1) Het engagement is terug van weggeweest – vraag alleen niet hoe. Het nieuwe engagement lijkt verdacht veel op de ouderwetse liefdadigheid: je doet het om jezelf beter te voelen – met het verschil dat je er nu niet eens meer je portemonnee voor hoeft te trekken! Jij bent er niet voor de wereld, de wereld is er voor jou. En daar moet de wereld beter van worden.

(2) Het zou onzinnig zijn te beweren dat idealisme vroeger helemaal niet egocentrisch was. Maar het idealisme van tegenwoordig is van het nieuwe soort, het soort dat iedere inhoudelijkheid overboord zet in naam van de klantvriendelijkheid. Dat de boodschap wel eens verloren zou kunnen gaan en uiteindelijk alleen maar dient om het ego van de welvarende burger te strelen, is echt heel achterlijk gedacht. Er is sprake van een nieuwe zelfgenoegzaamheid: denken dat je de wereld verbetert als je er zelf beter van wordt.

naar: Bas Heijne, De burger als potentiaat, NRC Handelsblad sept/okt 2005

In de tekst 'Maatwerk contra kuddegeest' staat in alinea 11 dat idealisme vraagt om persoonlijke offers (regels 197-198).

- 3p **19** Waaruit blijkt dat Heijne (zie tekstfragment 1) dit standpunt deelt? Gebruik voor je antwoord maximaal 30 woorden.
- 2p **20** Wat is het oordeel van Heijne (zie tekstfragment 1) over het hedendaagse idealisme? Gebruik voor je antwoord maximaal 15 woorden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.